

Következtetések, megállapítások

A **Barátság** ez évi április számában számolt be arról, hogy az ombudsman vizsgálatot folytat a nemzetiségek televíziós és rádió műhelyeiben, és akkor a „Vizsgálati terv”-et adtuk közre, melynek nyomán a kisebbségi jogok biztosa és munkatársai a vizsgálatot lefolytatják. Szeptemberi számunkban közreadtuk az EBESZ (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) Nemzeti Kisebbségi Főbiztosa Irodájának 2003 októberében készített, a „Kisebbségi nyelvek használata a műsorszóró médiában” című ajánlását. Időközben a vizsgálat lezárult és Dr. Kaltenbach Jenő és munkatársai elkészítették jelentésüket a hazai kisebbségi rádió- és televíziós stúdiókban tapasztaltokról. A jelentés minden részlete izgalmas, tényfeltáró, olyan megállapításokat tartalmaz, melyek Magyarországon eddig sehol meg nem jelentek. Mai számunkban a kisebbségi médiával kapcsolatos európai elvárásokat emeljük ki. További részleteket következő számainkban közlünk.

Az Obtv. értelmében az országgyűlési biztosok elsősorban az alkotmányos jogokkal kapcsolatos visszasságok megszüntetése vagy az ilyenek jövőbeni elkerülése érdekében fogalmazhatják meg javaslataikat, illetőleg tehetik meg az általuk célszerűnek tartott intézkedéseket.

Következtetéseink – amelyeket az alábbiakban pontokba foglalva teszünk közzé – alapvetően két csoportba sorolhatók. Számot adunk azokról a ténymegállapításokról, amelyek álláspontunk szerint alkotmányos jogokkal kapcsolatos visszasságot vagy egyéb törvénysértő helyzetet mutatnak be, illetőleg megfogalmazunk olyan következtetéseket is, amelyek alapján áttételesen, közvetett módon, a jövőre nézve áll fenn a visszasság veszélye.

A kisebbségi műsorok készítésével kapcsolatos megállapítások

Az elektronikus média valamennyi közszolgálati résztvevőjének – ide értve a Magyar Televíziót, a Magyar Rádiót, illetőleg csekély kivétellel az önkormányzatok által működtetett helyi műsorszolgáltatókat – felróható, hogy rendszeresen megsértik az Alkotmányban, illetőleg a Nektv-ben lefektetett elveket, és a kisebbségi közösségek autentikus képviselőire jogosult szervezetek véleményének a kikérése nélkül hozzák meg a kisebbségi közösséget érintő döntéseiket. Így különösen nem egyeztetnek megfelelő időben és megfelelő részletességgel – sem az országos, sem a helyi önkormányzatokkal – a közszolgálati média kisebbségi feladataira is kiterjedő

- költségvetésről;
- a rendelkezésre álló műsoridő felhasználásának elveiről;
- a műsor-sugárzás időtartamának változásairól;
- az egyes műsorok sugárzásának elmaradásáról, illetőleg az egyes műsorszámok eltérő időpontban való közvetítéséről;
- a műsorok tematikájáról (ideértve a kisebbségi közönség szempontjából fontos aktualitás közéleti események bemutatását);
- a műsorkészítés egyéb szervezeti, személyi és tárgyi feltételeinek megváltoztatásáról.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a közszolgálati médiák, illetőleg az azokat működtető vagy befolyásoló önkormányzatok az egyeztetések elmaradásával sértik a kisebbségi önkormányzatok önkormányzathoz fűződő jogát, valamint veszélyeztetik az egyes kisebbségi közösségek Nektv-

A Jelentés a nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak érvényesüléséről a médiában című országos felmérés eredményét teljes terjedelmében honlapunkon olvashatják: www.nemzetisegek.hu

ben rögzített kulturális, nyelvi, művelődési autonómiáját, és ezen keresztül az önazonosság megőrzéséhez fűződő alkotmányos jogát is.

Az országos kisebbségi önkormányzatok érdemi befolyásának a hiánya

A médiatörvény nem biztosít döntési jogkört az országos kisebbségi önkormányzatok számára a műsorszámok tartalmát, illetve a műsorszerkesztést érintő kérdésekben. Ez alapvetően helyes, hiszen a sajtószabadság elvének következetes érvényességével nem férne össze, ha az országos önkormányzatok a kisebbségi médiát a „szócsövékké” tennék, sőt e testületek még a saját fenntartású médiával szemben is kötelesek egyfajta – a sajtószabadságot feltétlenül biztosító – „önmérsékletre”. A közszolgálati televízióval kötött együttműködési megállapodás értelmében azonban egyeztetni kell velük a kisebbségi műsorokat érintő „minden fontos elvi és gyakorlati kérdésben”. Ebből következően véleménynyilváníthatnak akár a kisebbségi műsorok színvonaláról is, így különösen értékelhetik az alkotók munkáját és megfogalmazhatják elvárásaikat a tájékoztató és értékmegőrző funkció ellátásával kapcsolatban. Az országos kisebbségi önkormányzatok egy része azonban – részben megalapozottan – úgy véli, hogy ez az egyeztetés csak formális, nincs érdemi ráhatásuk a műsorkészítésre. Hasonló a helyzet a közszolgálati rádió esetében is, annyi eltéréssel, hogy az együttműködési megállapodás aláírását több országos kisebbségi önkormányzat elutasítja. Az „együttműködési megállapodás” egy olyan sajátos „hibrid műfaj”, amely önmagában nem nyújt kellő garanciát a kisebbségi jogok érvényesüléséhez, ezért – mivel hiányoznak a kisebbségi önkormányzatok együttdöntési jogosultságait rögzítő törvényi rendelkezések – a kisebbségi közösségek önkormányzathoz fűződő joga a média vonatkozásában nem érvényesül. Ezért szükséges egy olyan jogszabályi háttér, illetőleg garancia-rendszer megteremtése, amely a médiaszereplők önállóságának („sajtószabadságának”) a biztosítása mellett, a kisebbségi közösségek érdekeit kifejezni, megjeleníteni képes szervezetek részére – és itt nem kizárólag, illetve nem elsősorban csak az országos önkormányzatokról van szó – érdemi jogosítványokat is biztosít.

Az anyanyelvi tájékoztatás elégtelensége

Megállapítható, hogy a közszolgálati elektronikus média nem, vagy csak részben felel meg az Európai Unió által is elfogadott – de az Alkotmányból és a Nektv-ből direkt módon is következő – azon feladatának, hogy elvárható színvonalú anyanyelvű tájékoztatást nyújtson a magyar állampolgároknak, ideértve az Európai Unió polgárait is. A nemzeti és etnikai kisebbségek által igénybe vehető műsorok időtartama és

sugárzási rendje elégtelen ahhoz, hogy a közszolgálati médián keresztül hozzájuthassanak a közéleti információkhoz, különös tekintettel az Alkotmány 61. §-a szerinti közérdekű adatokhoz. Ezáltal a nem magyar anyanyelvű polgárok tájékozódáshoz fűződő, valamint az egyenlő esélyekhez való alkotmányos joga egyaránt sérül.

A kulturális hagyományok megőrzésének jelentősége

Megállapítható, hogy a közszolgálati műsorszolgáltatók központi intézményei – sem a Magyar Televízió, sem a Magyar Rádió – nem rendelkeznek a kisebbségi műsorok megőrzésére (archiválására) vonatkozó egységes szabályokkal, illetőleg nem megoldott a kulturális művelődési, politika-történeti és egyéb értékeket hordozó felvételek kezelése, a jövő generációk számára történő biztosítása. E műsorok megsemmisülése a kisebbségi közösségek önazonosságához fűződő alkotmányos alapjogát sértené, illetve veszélyeztetné.

A személyi és tárgyi feltételek elégtelensége

Nem kielégítő mértékben biztosítottak a részvénytársasági formában működő közszolgálati műsorszolgáltatók esetében a kisebbségi műsorok elkészítésének sem a személyi, sem a tárgyi feltételei. Az elmúlt időszakban (az elmúlt években) a kisebbségi műsorok készítésére fordítható költségvetési összegek reálértéke folyamatosan csökkent, amely kedvezőtlenül befolyásolta a műsorok színvonalát. A közszolgálati médiában dolgozók javadalmazása – különös tekintettel arra, hogy a média ismereteken kívül e munkatársakkal szemben speciális elvárások (például nyelvismeret) is támaszthatók – nem versenyképes sem a kereskedelmi médiában, sem a versenyszféra más szereplőinél dolgozók javadalmazásával, ami áttételesen befolyásolja a kisebbségek médiához fűződő jogainak érvényesülését.

A nemzetközi kapcsolatokban rejlő lehetőségek kihasználatlansága

Mind a kisebbségi törvény, mind a Nemzeti és a Regionális Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a nemzeti kisebbségek részére biztosítani kell az anyaországgal való kapcsolattartás feltételeit, illetőleg a nemzetállamoktól általában elvárható, hogy ösztönözzék az anyaországi tanulmányok folytatását, és éljenek az ún. vendégtanári csereprogramok kínálta lehetőségekkel. A médiavizsgálat során megkérdezett országos önkormányzati tisztségviselők, illetőleg az egyes televíziós és rádióműsorok szerkesztői is egyetértettek abban, hogy a média meghatározó szereplői, intézményei nem élnek a nemzetközi kapcsolatok által kínált lehetőségekkel. Ha az egyes kétoldalú nemzetközi megállapodásokban szerepelnek is az együttműködés különböző területei, ezek közül a műsorkészítés érdekében történő munkakapcsolat vagy hiányzik, vagy a lehetőség kihasználatlan marad.

Az „alternatív” vagy „autonóm” kisebbségi média hiánya

Tényként állapítható meg, hogy az egyes hazai kisebbségek részéről egyre markánsabban fogalmazódik meg az igény, hogy saját rádióval, televízióval rendelkezzenek. A szlovén kisebbség például rendelkezik egy regionális „autonóm” szlovén nyelvű rádiócsatornával, és közismert az is, hogy néhány évvel ezelőtt beindult Magyarországon az első roma rádió, a Rádió C. Napi politikai aktualitásként számolhatunk be arról, hogy az Országos Cigány Önkormányzat – egyebek között – önálló roma televízió és rádióműsor sugárzásra alkalmas csatorna igényét fogalmazta meg. (Hasonló javaslatról tudunk nemzeti kisebbségek esetében is.) Anélkül, hogy az igények kielégíthe-

tősége kérdésében állást foglalnánk, „elvi éllel” szögezhetjük le, hogy az állam az e jelentésben részletesen ismertetett kötelezettségeinek „alternatív” módon is eleget tehet, amennyiben az alkalmas a célközönség valódi igényeinek a kielégítésére. Ez nem jelent mást, mint azt, hogy indokolt esetben nem a közszolgálati televízió és rádió keretei között történne meg egy vagy több kisebbségi műsor sugárzása, hanem az állam az országos önkormányzatokat, vagy az adott kisebbség rádiót, televíziót működtetni képes megfelelő szervezetét részesítené támogatásban, nagyfokú autonómiát biztosítva az adott közösségnek a saját média kialakítására. (Le kell szögeznünk, hogy ez egy elvi lehetőség, amellyel szemben azonban – az érdekeltek kedvező hozzáállásán túl – érvényesíteni kell azt az elvárást, hogy az audiovizuális műsorok megfelelő színvonalon valóban eljussanak valamennyi kisebbségi közösséghez, azok tagjaihoz.)

Az országos kisebbségi önkormányzatok véleménye

Jelentésünket – a közszolgálati média munkatársaival, valamint az országos önkormányzatok képviselőivel történt folyamatos egyeztetést követően – a vizsgálat lezárása előtt széles körű koordinációra bocsátottuk. Ennek a végső egyeztetésnek az volt a célja, hogy az anyagban szereplő egyes megállapításokat, statisztikai adatokat pontosítsuk, ugyanakkor meggyőződjünk arról, hogy a vizsgálatot érintett szervezetek egyetértenek-e a jelentés tartalmával. Összegezve elmondható, hogy a nemzeti kisebbségek országos önkormányzatai alapvetően hasonlóan értékelik a kisebbségi jogok médiában való érvényesülését, illetőleg kritikai észrevételeink többségét a nemzetiségi műsorok készítői is elfogadják. Speciális helyzetben egyedül az Országos Cigány Önkormányzat van, ugyanis a közelmúltban átfogóan értékelte a hazai cigányság és a média kapcsolatát, amelynek eredményeképpen megszületett a „Romák a médiában – Roma média” című viselő anyag. Tekintettel arra, hogy ez az Országos Cigány Önkormányzat által elfogadott dokumentum nem értékelhető pusztán a jelentésünkben foglalt megállapításokra való reflexióként, azt teljes terjedelmében közzé tesszük jelentésünk mellékleteket tartalmazó X. Fejezetében. Ezzel kapcsolatban azt kell leszögeznünk, hogy a hazai cigányság – e népcsoport lélekszámára és a nemzeti kisebbségekhez képest sajátos helyzetére tekintettel – külön figyelmet érdemel a médiapolitika szempontjából is.

Intézkedések, javaslatok

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvényben (Obtv.) kapott felhatalmazás alapján az alábbi jogalkotási javaslatokat, ajánlásokat, kezdeményezéseket teszem.

1.) Az Obtv. 25. §-a értelmében javaslom a Magyar Köztársaság Kormányának, hogy a nemzeti és etnikai kisebbségek országos önkormányzatai mértékadó kulturális, művészeti szervezeteinek, köztisztületnek örvendő, a közösség által elismert személyiségeknek a bevonásával tekintse át (vizsgálja felül) a kisebbségi médiára vonatkozó jogi szabályozást, és dolgozza ki az európai elvárásoknak, illetőleg a hazai igényeknek egyaránt megfelelő kisebbségi média koncepcióját, illetőleg annak alapján tegyen javaslatot a kisebbségi- és médiajog rekodifikációjára. Ezt a feladatot leghatékonyabban egy kormány-, illetőleg tárcaközi bizottság végezhetné el, amelynek munkájába célszerű lenne bevonni – mind a kisebbségi, mind a médiajogszabályok módosításához elengedhetetlenül szükséges politikai konszenzus megteremté-

se érdekében – valamennyi politikai párt képviselőjét. A kisebbségi (nemzetiségi) elektronikus média működésének jogi szabályozásával szemben – alkotmányossági és kisebbségi jogi szempontból – az alábbi koncepcionális elvárások fogalmazhatók meg:

a) a kisebbségi műsorok készítésére hivatott műhelyeknek (szerkesztőségeknek, rovatoknak stb.) biztosítani kell a közszolgálati televízió és rádió belüli a szervezeti és a költségvetési önállóságot, ideértve a műsorkészítés tárgyi feltételeit is;

b) az egyes kisebbségi műsorok készítőinek – mindenekelőtt a vezetői, irányítói feladatot ellátó munkatársaknak (főszerkesztő, szerkesztő, rovatvezető stb.) – nagyfokú önállóságot kell biztosítani: a kinevezésükre, felmentésükre vonatkozó szabályokat úgy kell megalkotni, hogy azok garantálják – politikai függetlenségük mellett – az államtól és az önkormányzatoktól való befolyásmentességet is;

c) a kisebbségi médiában biztosítani kell a sajtó- és véleménynyilvánítás szabadságát, a pártatlanságot és a pluralitást: a kisebbségi média nem válhat sem egyetlen politikai párt, sem egyetlen szervezet – ideértve a kisebbségek országos önkormányzatait is – kizárólagos szócsövénév;

d) az országos kisebbségi önkormányzatok vagy az egyes kisebbségi szervezetek által fenntartott, illetve működtetett elektronikus média engedélyezése és támogatása során vizsgálni kell az a)–c) pontban felsorolt feltételeknek való megfelelést.

2.) Az Obtv. 25. §-a értelmében javaslom a Magyar Köztársaság Országgyűlésének – illetőleg a jogszabály előkészítésért felelős Kormánynak –, hogy a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.) módosításával tegye az önkormányzatok konkrét feladatává „a nemzetiségi és etnikai kisebbségi jogok érvényesülésének biztosítása mellett” a kisebbségi (illetőleg az európai uniós) polgárok anyanyelvi tájékoztatásában való közreműködést.

3.) Az Obtv. 25. §-a értelmében javaslom a Kormánynak, illetőleg a Nemzeti Kulturális Örökség miniszterének, hogy gondoskodjék olyan jogszabály megalkotásáról, amely biztosítja a közszolgálati műsorszolgáltatók kisebbségi műsorainak, illetőleg az egyes műsorszámok előkészítése során rögzítésre került nyersanyag jellegű film, és hangfelvételeknek a jövő generációk részére történő megőrzését (archiválását). Ennek érdekében kérem a rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 27. §-ában foglalt rendelkezés módosítását is.

4.) Az Obtv. 20. § alapján foglalt jogkörömben ajánlással fordulok a Magyar Köztársaság külügyminiszteréhez, valamint informatikai és hírközlési miniszteréhez annak érdekében, hogy vizsgálják felül a hírközlés és a műsorszórás terén a szomszédos államokkal, illetőleg az európai államok szervezeteivel kötött nemzetközi megállapodásainkat, különös tekintettel az alábbi szempontokra:

a) Magyarország megfelel-e a „határon átnyúló televíziózás és rádiózás” biztosítása érdekében megfogalmazott elvárásoknak;

b) az egyes szomszédos államokkal kötött kétoldalú egyezményekben megfelelő hangsúlyt kap-e a rádiózás és a televíziózás műszaki lehetőségeinek kölcsönös biztosítása;

c) az említett nemzetközi egyezmények rendelkeznek-e az egyes országok közszolgálati adásainak a tagországok között-

ti sugárzásának rendjéről, biztosítják-e ezen adások zavartalan és ingyenes vételi lehetőségét;

d) van-e nemzetközi együttműködés a hírközlési – e körben kifejezetten a médiával foglalkozó – műszaki szakemberek és műsorkészítők (újságírók) kölcsönös képzésére (továbbképzésére), „vendégmunkások” cseréjére;

e) Az a)–d) pontokban írt elvárásoknak a Magyar Köztársaság ténylegesen eleget tesz-e, megteszi-e az ezek hatályosulásához szükséges intézkedéseket.

5.) Az Obtv. 20. §-a alapján foglalt jogkörömben ajánlással fordulok a Magyar Köztársaság informatikai és hírközlési miniszteréhez annak érdekében, hogy vizsgálja meg, hogy műszaki (és pénzügyi) szempontból milyen alternatív lehetőségei vannak a kisebbségi közszolgálati média elkülönült formában történő megjelenésének. Konkrétan, van-e lehetőség önálló – országosan vagy regionálisan fogható – (egy vagy több) kisebbségi rádió és televízió működtetésének, s ha igen, annak milyen anyagi feltételei lennének.

6.) Az Obtv. 18. § (3) bekezdés alapján felkérem az informatikai és hírközlési minisztert, hogy vizsgálat keretében tisztázza, hogy 2006. februárját – az ún. „keleti URH” megszűnését – követően milyen módon biztosítható a kisebbségi rádióműsorok sugárzása.

7.) Az Obtv. 21. §-a alapján az alábbi kezdeményezésekkel fordulok a Magyar Televízió és a Magyar Rádió elnökeihez:

a) tekintsek át a 13 országos kisebbségi önkormányzattal kötött együttműködési megállapodások időszerű kérdéseit, és az e jelentésben foglalt javaslatoknak megfelelően – már a jogszabályok elfogadása előtt, illetve azoktól függetlenül is gondoskodjanak arról, hogy valamennyi kisebbségi médiával kapcsolatos hatáskörükbe tartozó döntést – megfelelő határidőben és módon – egyeztessenek az országos önkormányzatokkal;

b) tegyék meg a kisebbségi műsorok szakmai színvonalának megőrzése, illetve továbbfejlesztése érdekében szükséges intézkedéseket, így különösen kielégítő mértékben biztosítsák a műsorkészítés tárgyi feltételeit, valamint a jelentésben foglaltaknak megfelelően alakítsák át a finanszírozás rendjét;

c) rendszeresen szervezzenek – értelemszerűen a kisebbségi műsorok alkotóinak, valamint az országos önkormányzatok képviselőinek bevonásával – olyan szakmai tanácskozásokat, amelyeken áttekinthetők a kisebbségi műsorkészítés aktuális kérdései, valamint a nemzetiségi adások fejlesztésének koncepciója;

d) javaslataikkal, észrevételeikkel segítsék elő az e fejezet 5-7. pontjában javasolt kormányzati feladatok elvégzését, működjenek közre az ajánlással érintett miniszterek vizsgálatában.

8.) Felkérem a Magyar Köztársaság Országgyűlésének Emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottságát, hogy az e jelentésben foglaltak alapján tárgyalja meg a kisebbségi média ügyét, és határozatával támogassa javaslataimat: kérje fel a Kormányt a szükséges jogszabály-előkészítési feladatok elvégzésére.

Az elektronikus médiák a szomszédos országokban

Ausztria

A burgenlandi ORF televízió 1990 óta „*Adj Isten, magyarok!*” címmel évi négy alkalommal félóra időtartamú műsort sugároz a magyar kisebbség számára. A kilencvenes évek közepén a tartományi kábeltelevízió-társaság a csekély nézettségére hivatkozva kivette a magyar nyelvű műsorokat a fő műsoridőből, és tartamukat is drasztikusan csökkentette, majd megszüntette. A külső beavatkozást gyakorlatilag lehetetlenné tette az a tény, hogy a kábeltelevízió profitorientált magántársaság, amelyet egyéb érvekkel nehéz befolyásolni.

2002. január 1-jétől napi 5 perces műsort sugároz magyar nyelven, vasárnaponként pedig 25 perces magyar nyelvű műsorral jelentkezik az Osztrák Rádió burgenlandi stúdiója. A bécsi ORF „*Heimat, fremde Heimat*” című magazinja időnként tudósít a magyar szervezetek rendezvényeiről. A kereskedelmi rádiók közül a „*Radio MORA – Multilingual Open Radio*” magyarul, horvátul és roma nyelven is sugároz egy-egy órás esti műsort, amely a kisebbségeket érintő kérdésekkel foglalkozik.

Horvátország

Az Eszéki Rádió naponta 30 perces magyar adást sugároz, amely főleg hírműsorokból áll. Jogos igény mutatkozik a szerkesztőség önállóságának megteremtésére.

Magyar nyelvű TV-adással a horvátországi magyarság nem rendelkezik, számukra heti 30 percben az eszéki Szlavón Televízió biztosít megjelenési lehetőséget. A Drávatáj című kulturális–informatív adást a hét során egyszer ismétlik.

Románia

A központi televízió heti három és fél órát sugároz magyar nyelven, a kolozsvári stúdió heti egy és egy negyed órát országos szórásban és három és fél órát regionális adásként. A marosvásárhelyi körzeti rádió magyar nyelvű adása 2001-ben 2 órás, a kolozsvárié egy órás, ultrarövidhullámon sugárzott műsorral bővült. Így most Bukarestből naponta 1, Marosvásárhelyről 7, Kolozsvárról 5, Temesvárról 1 óra magyar nyelvű körzeti műsort szórnak. Jelentős előrelépés történt a magántulajdonban lévő audio-vizuális adók magyar nyelvű műsorai tekintetében. Az audio-vizuális törvény is előírja, hogy azokon a területeken, ahol a kisebbségek részaránya eléri a 20 százalékot, a kábelszolgáltatóknak kötelező az adott kisebbség nyelvén is műsort sugározni. Magyar nyelvű műsorok vannak olyan településeken, megyékben is, ahol jóval 20 százalék alatti a részarány. 2003-ra 20-ról 90-re emelkedett a magyarul is műsort szolgáltató médiumok száma.

A média politikai függetlensége relatív, esetenként súlyos anyagi nehézségekkel is meg kell küzdenie: a közszolgálati média hiányosságait valamelyest pótolják a területi, nem állami televízió- és rádióadók (*Székelyudvarhely, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy, Gyergyószentmiklós, Marosvásárhely, Kolozsvár, Nagyvárád, Szatmár*).

Szlovákia

Szlovák Rádió Magyar Szerkesztősége – *Patria Rádió*

Az 1928-ban alapított magyar szerkesztőség jelenleg heti 45 órás rádióadás műsorának gerince a Pavilon című, hétfőtől péntekig, délután fél háromtól este fél hétig, élőben közvetít

tett zenés, információs, szórakoztató műsor. A Napi krónika kétszer jelentkezik 13.00 és 17.30 órák között. Péntekenként 13.30 órától 30 perces műsort közvetít a magyarul beszélő romák számára. Szombaton Hétről hétre címmel élő műsort sugároznak, amelyben a hét politikai eseményeit foglalják össze. Vasárnap reggel egyházi magazin, majd 10.00 órától 14.00 óráig négyórás élő műsor, a Randevű szerepel a programban. Szlovákia egyetlen magyar nyelvű rádióműsora Észak-Magyarország, Kárpátalja és Burgenland területén is jó minőségben fogható.

Szlovák Televízió Magyar Főszerkesztősége

Az 1983. november 6-án létező magyar adás a múlt rendszerben heti fél óra összefoglaló hírműsort jelentett. Az 1989-ig hétfőn este, 18.30 órák között jelentkező műsor 1989-ben 45 percre bővült. 1991-től a magyar vonatkozású témákra mindössze 7–8 perc jutott. 1993-ban visszaállították az 1989. előtti fél órás műsoridőt.

1999. április 1-jétől megalakult a Szlovák Televízió Magyar Műsorok Szerkesztősége. A napi híreken kívül a Szerkesztőség a Szlovák Televízió hivatalos műsorrendjébe iktatott 1 órás adásidővel rendelkezik kedden és csütörtökön.

Szlovénia

A Muravidéki Magyar Rádió (MMR) 1958. november 28-án kezdte meg adását a Muraszombati Rádió keretében. Kezdetben vasárnaponként 10 percben sugárzott magyar nyelvű adást, amely a későbbi években heti fél órára bővült. 1984-ben önálló frekvenciát kapott, és ebben az évben nyílt meg a lendvai stúdió is, ahol napi két órás magyar adás készült. A technikai fejlődés új stúdió megépítését tette szükségessé. Ennek átadására 1991-ben került sor. A '90-es évek első felében először napi 5 óra 30 percre, később napi 8 órára bővült a Muravidéki Magyar Rádió műsora. Az MMR 1996. január 1-jén kivált a Muraszombati Tájékoztatási Vállalatból, és teljes egészében a Szlovén RTV égisze alá került. 1998 novemberében újabb stúdióval lett gazdagabb. 1999. május 1-jétől a Muravidéki Magyar Rádió adása 5.45 és 19.00 óra között hangzik el, készítésében 8 újságíró, 3 hangtechnikus és több tiszteletdíjas működik közre.

A MMR jelenleg két hullámhosszon sugározza műsorát: URH-n (87,6 MHz) és középhullámon (648 kHz). Ez utóbbi azonban csak délután 13.30 órától áll az MMR rendelkezésére. A középhullámnak köszönhetően Magyarország nyugati részén is hallható a rádió műsora. Naponta ötször rövid hírek (ebből két alkalommal a BBC Világszolgálatának magyar nyelvű hírei) és egyszer 15 percben a nap eseményeinek részletes ismertetése hangzik el. A legnagyobb hangsúlyt a muravidéki magyarságot közvetlenül érintő (gazdasági, mezőgazdasági, kulturális, oktatási, sport- stb.) témákra helyezik.

A Szlovén Televízió (továbbiakban: Szlovén TV) az első magyar nyelvű nemzetiségi televíziós műsorát 1978 októberében sugározta *Mostovi–Hidak* címmel. A ljubljana-i szerkesztőség 15 perces adása kéthetente jelentkezett, majd 1980-tól két évig a muraszombati tv stúdió készítette a műsort. 1982-től ismét Ljubljánából, havonta két alkalommal, 35 perces háromnyelvű (szlovén, olasz és magyar) tévéműsort sugároztak *Mostovi–Hidak–Ponti* címmel.

A Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közöség törekvéseinek eredményeként 1992-ben, a Szlovén TV és a Magyar Televízió között megkötött egyezmény értelmében – ugyan szerény technikai felszereltséggel és a személyi feltételek biztosítása nélkül, de – megnyílt a lendvai televízió stúdió. Kezdetben kéthetente jelentkezett félórás műsorával, majd 1994-től a műsoridő heti fél órára, 1998. január 1-jétől pedig hetente kétszer fél órára bővült. A maribori Regionális RTV Központtal közösen benyújtott frekvenciaigénylési kérelem pozitív elbírálása esetében műsoridejük tovább bővíthető, hiszen a szlovén médiatörvény értelmében a nemzetiségnek napi fél óras adásidőt kell(ene) biztosítani a szükséges tárgyi és személyi feltételekkel együtt. 2002. szeptemberétől heti négyszer 30 percre bővült a magyar adás. Jelenleg a szerkesztőségben csupán egy szerkesztő–riporter, egy riporter, egy vágó és egy operatőr dolgozik főállásban.

E csatorna a muravidéki magyar nemzetiség anyanyelven történő tájékoztatását, a magyar értékek és hagyományok megőrzését tartja szem előtt, de a kisebbségi lét hétköznapijait is bemutatja. Kiemelt figyelmet szentel a szlovén–magyar kapcsolatok, valamint a kisebbség anyanemzettel való viszonyának alakulásának. Tervei között szerepel dokumentumfilmek és tv-játékok készítése és bemutatása, valamint magyarországi tv-műsorok átvétele.

Ukrajna

Kárpátalján a Magyar Televízió adását az 1990-es évek végéig a hegyvidéki járáások (Rahó) kivételével szinte mindenhol fogni lehetett. A Magyar Televízió 1-es műsorát sugárzó Tokaji 04-es csatornájú adó 1995. december 31-e után beszüntette működését. Különösen azoknak a kárpátaljaiaknak a számára okoz ez gondot, akiknek régi típusú vagy fekete–fehér televíziókészülékük van. A műholdról sugárzott Duna Televízió adásai megfelelő műholdas vevőkészülék híján csak kevesek számára hozzáférhető.

A kárpátaljai rádió magyar adásainak műsorideje évi 470 óra, a televízió adásideje évi 70 óra. Az Ukrajnai Rádió és Televízió Kárpátaljai Stúdiója Magyar Nyelvű Adások Főszerkesztősége szerződéses kapcsolatban áll a Magyar Televízióval és Rádióval, illetve 2003 őszétől kéthetente önálló műsorral jelentkezik a Duna Televízió „Régiók” című közéleti magazinjában.

Szerbia-Montenegró

A Belgrádi Televízió 1968-tól sugárzott magyar nyelvű informatív, művelődési, mezőgazdasági és gyermekműsorokat.

Szerepüket 1975-től az Újvidéki Televízió vette át. A kilencvenes évek elejétől itt is nyomon követhető a személyi és területi leépítés, valamint a műsorok tartalmába, szellemiségébe való közvetlen hatalmi beavatkozás. A nyomásgyakorlás, a kényszerszabadságok, a behívók és a háború elől egyre többen távoztak a szerkesztőségből, így az 1988-ban még száz tagú szerkesztőség 1998-ra 35 főre apadt. A szerkesztőség 1999 szeptemberére 23 főre zsugorodott. A légitámadás idején a televízió épülete, a műszaki berendezések és a dokumentáció egy része megsemmisült. A magyar nyelvű televíziózás 31 év után arra a szintre esett vissza, mint amiről 1968-ban elindult.

2000. évet követően az Újvidéki Televízió magyar nyelvű adásaiban sem minőségi, sem pedig mennyiségi szempontból nem következtek be pozitív változások. A 2003-as esztendőben a kisebbségi nyelven sugárzott műsorok átkerültek az Újvidéki Televízió II. csatornájára, amely viszont nem fogható kielégítő minőségben a Vajdaság egész területén, mivel ehhez mindenképpen szükség lenne az újvidéki és a verseci adó felerősítésére, valamint egy kikindai és egy zombori átjátszóállomás felállítására. Igen nagy gondot jelent mind a televízió, mind pedig a rádió magyar szerkesztősége számára a munkaerő-hiány, továbbra sem megoldott az új, fiatal szakemberek alkalmazása ezen a téren.

Az Újvidéki Rádió magyar adása az elmúlt évekig napi huszonnégy órában, középhullámon sugározta a műsorait, önálló szerkesztőséggel. 1991-től az adásidő egyharmadát áttették ultrarövidhullámra, aminek következtében vételi lehetősége csökkent. A NATO légitámadását követően ez az adó is megsemmisült, de míg a szerb nyelvű műsorok ismét hallható hullámhosszat kaptak, addig a kisebbségi adásoknak, így a magyar adásnak is egy, a Vajdaságban alig fogható középhullámot engedtek át, felaprózva a műsoridőt a különböző adásnyelvek között. A lerombolt 1 kW kapacitású adó helyett 100 Wattos erővel sugároznak jelenleg, ami csak Újvidék környékét fedi.

Az önkormányzat által alapított Szabadkai Rádió a NATO-akcióit megelőzően szinte az egész Vajdaság területén fogható volt, jelenleg Szabadka környékén mintegy 30 km-es körzetben hallgatható. Az adásidőn és a műszaki felszerelésen három szerkesztőség osztozik. A magyar nyelvű műsor 6 órás, a horvát 1, a szerb szintén 6 órás. A szabadkai rádió műsorában az óránkénti hírek mellett leginkább a napi aktualitások és néhány visszatérő rovat (oktatás, színház, rendezvények) szerepelnek. Nagy hangsúlyt fektet a magyarságot érintő vagy sorsát formáló események bemutatására. Adásait a kanizsai rádió is átveszi. A rádió 2002 áprilisától napi 24 órás magyar nyelvű adást sugároz.

Dr. Kaltenbach Jenő

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu